

FIKCIÓ: MIT KEZDJÜNK VELE?

SZABADOS ÁDÁM

Ebben a rövid írásban arról lesz szó, hogy keresztényekként hogyan olvassunk könyveket és hogyan nézzünk filmeket. Sok keresztény ugyanis nemigen tud mit kezdeni a *fikció*val. Meggyőződésem, hogy a hívők jelentős részének mégsem erre az írásra van szüksége, hanem egy másikra, amelyik a bibliaolvasás fontosságát tárgyalja. Isten népének a Szentírás az igazság végső mércéje, a vigasztalás, biztonság és reménység forrása. Ha nem olvassuk Isten Igéjét, az irodalom és a filmek több veszélyt jelentenek számunkra mint hasznot. Olyanokhoz szeretnék tehát elsősorban szólni, akik rendszeresen olvassák a Bibliájukat, de gondot jelent nekik, hogy más olvasmány- és filmélményeiket hogyan egyeztessék össze a hitükkel.

1. Miért nézzünk filmeket és olvassunk regényeket?

Két okunk is van arra, hogy ezt a kérdést komolyan vegyük. Az egyik a teremtés, a másik a misszió ügye.

Mindenek előtt azért foglalkozunk könyvekkel és filmekkel, mert *a művészet Isten ajándéka*. Az alkotás hozzátartozik az emberi élet teljességéhez. A 104. zsoltár szerzője örvendezik azon, hogy az ember nem csak csipeget a búzából, mint a madarak, hanem kenyeret készít belőle. Ember voltunk nemességét láthatjuk abban, hogy Isten képmásaiként hozzányúlunk a teremtett világ dolgaihoz, és átforgatjuk azokat. A művészi képzelet ezen kívül a kommunikáció egyik formája. Felhívja a figyelmünket dolgokra, melyek mellett közönyösen elmennénk. Tükröt tart a szemünk elé, hogy újszerűen lássuk önmagunkat és környezetünket.

Másodszor: azért nézzünk filmeket és olvassunk könyveket, mert *a misszió inkarnációs jellege miatt erre szükség van*. Már a Biblia első lapjain értesülünk arról, hogy a világ a művészet segítségével fejezi ki magát. A korszellemet a művészet ragadja meg. Ha érteni akarjuk kortársainkat, oda kell figyelniük azokra az eszközökre, melyek segítségével elmondják érzéseiket és gondolataikat. Nem tud együtt sírni a sírókkal az, aki bezárja a fülét a siratók éneke elől. Az emberekkel való kapcsolat egyik eszköze a kultúra. Ha Krisztushoz hasonlóan „testté” akarunk lenni embertársaink számára, ismernünk kell kultúrájukat.

2. A képzelet ajándéka

Isten alkotásra teremtette az embert: „Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be és hódítsátok meg a földet.”; „És fogta az Úristen az embert, elhelyezte az

Éden kertjében, hogy azt művelje és őrizze.” A munka ajándék, része emberségünknek. Aki hosszabb időn keresztül volt már munkanélküli, tudja, mennyire fontos emberségünk kiteljesedéséhez a munka.

Azt már kevesebben látják, hogy *az alkotás jelentős részben a képzelet műve*. A képzelet segítségével újra tudjuk gondolni a valóságot, el tudjuk képzelni azt, ami még nincs: milyen lesz a szoba, ha rendet csinálunk benne, a gyümölcstől roskadozó fa, ha a csemetét elültetjük és évekig gondozzuk, az új alkatrész, melynek megtervezésén dolgozunk, a fény szimbolikáját újszerűen megjelenítő porcelánlámpa, vagy a gyerekeket megörvendeztető mintás falvédő. Képzelet nélkül lehetetlen a munka, általa viszont meg tudjuk változtatni azt, ami van. Nem vagyunk hozzáláncolva a meglévőhöz, ha el tudjuk gondolni az újat, ami még nincs. Az új elgondolása a változtatás feltétele, a változtatás pedig éppen az a része a munkának, ami azt izgalmassá teszi.

A képzelet a teremtés meghódításának egyik eszköze. Isten parancsolta az embernek, hogy hajtsa uralma alá a földet. A képzelet segítségével néven nevezük, befogjuk, magunkévá tesszük, megszelidítjük a világot. Képzelet nélkül az ösztönök foglyai lennénk, képzelettel viszont Isten képmásaiként részt veszünk a teremtés alakításában. A búzából kenyeret, a szőlőből bort, az olajfa terméséből olajat csinálunk (104. zsoltár).

A képzelet a kommunikáció egyik eszköze is. Amikor beszélgetünk, nem írunk le mindent pontos definíciókkal, helyette képeket, színeket, hangokat, nyelvi metaforákat használunk. Tudunk olyanról is beszélgetni, ami nincs jelen. Ez teljességgel hiányzik az állati kommunikációból. (A méhek tánca az egyetlen kivétel, de az is nagyon-nagyon távol áll az emberi beszédtől.) Kapcsolataink egyik legfontosabb alapja tehát a képzelet. Képzelet nélkül az állatokhoz hasonlóak lennénk.

Az egyik legerőteljesebb emberi kommunikáció a művészet, a művészet pedig gazdagon használja a képzelet eszköztárát. A művészet egyik kifejezőeszköze a fikció. A fikciót leggyakrabban az irodalom és a filmművészet használja. Mielőtt azonban rátérnénk a könyvolvasásra és a filmnézésre, beszélnünk kell általánosságban az Édenen kívüli képzeletről és a fikció szerepéről.

3. Az Édenen kívüli képzelet

A művészet az emberrel együtt az Édenen kívülre került. Láamekh fia, Júbál éneklie meg először az Édenen kívüli élet tragédiáját: „Ő lett minden citerás és fuvolás ösatyja.” (1 Mózes 4,21) Az Édenen kívüli művészet magában hordozza a bukott világ minden ambivalenciáját. Megvan benne az Istentől kapott szépség, jóság és igazság, de megvan benne a bűn miatti gonoszság is.

Az Édenen kívüli művészet jó, mert a képzelet továbbra is Isten ajándéka. Júbál énekei a bűneset után is nagyon fontos igazságokat szólaltatnak meg. A

művészet rámutat a világban lévő szépre, jóra, igazra. Ezek felvidítanak, mert Júbál énekei azt tükrözik, amit Pál a pogány liztraiaknak mondott: Isten „nem hagyta magát bizonyág nélkül, mert jótevők volt, a mennyből esőt adott nektek és termést hozó időket; bőven adott nektek eledelt és szívbeli örömet.” (ApCsel 14,17) A művészi képzelet rámutat a világban lévő rosszra is: Júbál megénekli az Édenen kívüli élet tragédiáját is. Júbál énekei ezért nem csak felvidítanak, de le is törnek és el is keserítenek. Ez azonban Isten ajándéka, mert ahogy a Prédikátor mondja: „Többet ér a bánat, mint a nevetés, ha a szomorú arc mellett jobbá lesz a szív.” (Prédikátor 7,3)

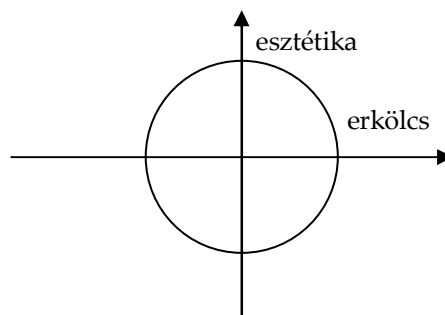
Az Édenen kívüli művészet azonban veszélyes is, mert a bűneset óta minden képzelet romlott. A bűn megrontja a képzeletünket. Júbál szíve a bűn foglya, képzeletét az Isten teremtésében jelen lévő jó, szép és igaz mellett befolyásolja szíve keménysége is. A művészet néha a jót rossznak mutatja. Ilyenkor nem Istent igazolja, hanem az embert, Isten törvényét rossz fényben tünteti fel. Máskor a rosszat mutatja jónak: a bűnt igazolja, a lázadásról beszél elismerően. Mivel Júbál szíve lázad Teremtője ellen, Isten parancsolatait a képzelete is megveti, művészetében a lázadás akaratlanul is pozitív színben jelenik meg.

*Az Édenen kívüli művészetet tehát mindig kritikusan kell szemlélnünk. Nem helyes, ha mindenestül elutasítjuk, hiszen a képzelet Isten ajándéka, amit nem vett vissza a bukott embertől sem. Minden művészeti alkotásban meg kell látnunk a szépet, a jót és az igazat. Nem helyes viszont az sem, ha a művészi képzeletet mindenestül elfogadjuk, hiszen a képzelet megromlott a bűneset miatt. Minden művészeti alkotásban találunk olyat, ami nem egyezik Isten igazságával. Mi legyen a megítélés módja? Legegyszerűbb, ha két mércét, *esztétikai* és *erkölcsi* mércét alkalmazunk, és az alkotásokat ezek relációjában értékeljük. Ez a megközelítés leegyszerűsítőnek tűnhet, de azt gondolom, alapvetően hasznos, és – ami még fontosabb – legtöbbünk számára nem igényel túl nagy műveltségi szintet vagy átláthatatlanul bonyolult értékelési rendszert. Ha túl bonyolult az értékelési szempontrendszerünk, vagy túl óvatosak, vagy túl megengedőek leszünk. A maga egyszerűségével ez a két szempont megvédhet két további veszélytől: egyrészt attól, hogy pusztán erkölcsi alapon minősítsünk alkotásokat (keresztények között ez az általánosabb probléma), másrészt attól, hogy csak az esztétikai értéket lássuk, figyelmen kívül hagyva azt, hogy nekünk belső integritásunk megőrzésével, keresztényekként kell véleményt alkotnunk.*

A jó művészet törekszik az *esztétikai* minőségre. Az esztétikának vannak belső szabályszerűségei és szerves szabálytalanságai, melyek a keresztény hittől nem függenek, inkább a teremttség belső szövetei szabnak neki kereteket. Sok keresztény alkotás ezen a ponton bukik meg. A másik az *erkölcsi* mérce. Az Isten szerinti művészet törekszik arra, hogy Isten igazságához ragaszkodjon. Ez nem azt jelenti, hogy csak a jóról, igazról és szépről beszél, hanem azt, hogy értékalkotásában a jó jó, a rossz rossz, az

ambivalens ambivalens. Ha sok keresztény alkotás az esztétikai mércén bukik meg, sok világi alkotás viszont ez utóbbi ponton válik problematikussá.

Keresztényekként az a legelfogadhatóbb művészet a számunkra, amelyik mindkét mércének megfelel: van esztétikai értéke és összhangban van Isten értékrendjével.

Nem szabad elfeledkeznünk a lelkiismeret érzékenységéről sem. Pál szerint más és más a hívők érzékenysége (1 Korinthus 8; Róma 14). A gyenge megbotráncozhat olyanon, amit az erős könnyedén elhordoz. Egyes hívők „gyomra” többet bír el mint más hívőké. Bizonyos kérdésekben lehetünk gyengék, másokban erősek. Van, aki a regényeket viszonylag jól bírja, a versek és filmek viszont megviselik az „emésztését”. Van, akit a zene borít ki, a filmek kevésbé hatnak rá. Egyik embert a romantika, másikat a realizmus, harmadikat a fekete humor érinti mélyen. Az érzékenységünk változhat is, ahogy erősödünk a hitben. A fiatal kereszténynek nagyon kell vigyáznia, hogy mit fogyaszt, tíz évvel később már jóval többet elbírhát. Természetesen soha nem leszünk mindenevők! Az Édenen kívüli képzeletnek mindig lesznek olyan alkotásai, melyeket nem helyes elolvasnunk vagy megnéznünk (pl. szexfilmek). A lelkiismeret lehet túlérzékeny, de nem az az egészséges lelkiismeret, amelyik már semmit sem érez.

4. A fikció szerepe

A fikció a képzelet eszköztárának kiaknázása. Aki fikciót hoz létre, a képzelet segítségével új világot, új helyszíneket, új karaktereket, új történetet teremt. A fikció akkor jó, ha a lényegét tekintve mégis a mi világunkat teremti újra. A rossz fikció eltorzítva mutatja be a világunkat, emiatt nem lehet tanulni belőle. Ez a baj sok hollywoodi filmmel.

Nem arról van szó, hogy minden fikciónak realista alkotásnak kell lennie, éppen ellenkezőleg. A realista fikció a legkockázatosabb, mert a valóságot egy az egyben próbálja visszatükrözni, ami a világ komplexitását tekintve hihetetlenül nehéz feladat. A valóság hiteles visszatükrözéséhez a mítosz, a

mese és a fantasy is lehet jó eszköz, sőt, a fikciónak a realizmusnál gyakran sokkal sikeresebb formája. A fundamentalista keresztény értékeléssel ellentétben meggyőződésem például, hogy a *Harry Potter* sorozat több igazat mond el a világunkról, mint a *Megiddo* c. film. J.K. Rowling egyértelművé teszi, hogy a varázslás a fikció része, egy képzelt világ képzelt cselekménye, melynek vannak a mi világunkra jellemző megfelelői, de ez a megfelelés mindig közvetett. A *Megiddóban* viszont a fikció és a valóság olyan módon keveredik, hogy sem a fiktív, sem a tényleges valóság nem koherens egész, ezért a kettő között feloldhatatlan – és művészileg primitív – zavar áll fenn.

A jó fikció tükröt tart élénk, önmagunkat láthatjuk meg benne, anélkül, hogy rólunk beszélne. Nátán próféta ezt tette Dávid királlyal, amikor kitalált történetet mesélt el neki egy gazdag emberről, aki elvette szegény szomszédja egyetlen bányáját. Jézus folyamatosan használta a fikció eszközét: irgalmas samaritánus, bolond gazdag, menyegzői lakoma, stb. A szokatlanság, újdonság megnyitja a szemünket. Amikor benne vagyunk saját kis világunkban, nem látjuk magunkat reálisan. Ha valaki tanítani akar, elkezdünk védekezni. A fikció viszont kerülőúton szólít meg. Úgy beszél rólunk, hogy egy ideig nem is sejtjük, hogy rólunk van szó. A fikció segít kívülről látni önmagunkat és környezetünket, mint mikor távoli útról térünk haza, és önkéntelenül máshogy tekintünk otthonunkra. A fikció elvisz egy távoli világba, hogy onnan visszatérve reálisabban láthassuk saját valóságunkat.

A jó fikció felnyitja a szemünket olyan részletekre és összefüggésekre, melyeket általában nem veszünk észre. Megmutatja a teremtett világ gazdagságát, rádöbrent a benne levő szépségre, jóságra és igazságra. Újszerűnek láttatja azt, ami máskor fel se tűnik. A jó fikció felhívja a figyelmünket a világban lévő problémákra is. Ezeket a nagy rohanásban figyelmen kívül hagyjuk, vagy meghallásukra már süketekké váltunk. A művészet esztétikai és erkölcsi értéke ebben a folyamatban kulcsfontosságú. Minél nagyobb a mű esztétikai értéke, annál nagyobb a rádöbrentés ereje. Sok mű igazat mond, de olyan gyengén teszi, hogy nincs hatása. Másrészt minél nagyobb a mű erkölcsi értéke, annál közelebb visz a valódi tisztánlátáshoz. Sok mű erőteljesen hat, de rossz irányba viszi a szívünket.

5. Az irodalom

A fikció esetében irodalom alatt elsősorban a drámára és epikára gondolok. A líra hangulatokat fejez ki, és ebben inkább a képzőművészetre és zenére hasonlít. A dráma és epika viszont a fikcióra épül. Arisztotelész szerint „a tragédiának az alapja és mintegy lelke a történet”. „/A/ cselekedetek – vagyis a történet – a tragédia célja, a cél pedig minden közt a legfontosabb. Cselekmény nélkül nem is léteznék tragédia, de jellemek nélkül még lehetne.” (Arisztotelész: *Poétika*).

Az *epikán* belül megkülönböztethetünk szépirodalmat és lektúrt. A szépirodalom esztétikai értéke jóval nagyobb, mint a lektúré. A lektúr könnyedebb, szórakoztatóbb műfaj, ilyenek például a krimik. A szépirodalom nehezebben megközelíthető, de erőteljesebb műfaj. Van létjogosultsága a lektúrnek is. Néha arra van csak erónk, hogy kikapcsoljuk a gondolatainkat, ilyenkor egy lektúr (pl. Agatha Christie egy könyve) segítséget jelenthet. Érdeemes azonban szépirodalmat is olvasni, mert az igazán mély jellemábrázolások hiányoznak a lektúrokból. A lektúrok ritkán képesek igazán hiteles tükröt tartani elénk.

A *dráma* felnagyított konfliktusokon és dramatizált párbeszédre keresztül tár elénk egy történetet. Rámutat jellemhibákra, nevetségessé tesz egyes viselkedéseket, és a feszültségen keresztül katarzishoz segít. A görögök eleinte a színpad mögött ábrázolták a szexet és erőszakot (többet hagytak a képzelet számára), a mai színházból sajnos gyakran hiányzik a szemérmesség, néha bántóan naturalis, ezért keresztények számára különösen is felértékelődhet a drámák színházon kívüli *olvasása*. Néha meglepő élvezetet jelenthet egy dráma elolvasása azoknak is, akik egyébként soha nem járnak színházba, vagy túl nehéznek és életidegennek gondolják a dramatizált párbeszédre alapuló cselekményeket.

Novellák olvasása különösen megfontolandó lehet. A novella előnye, hogy kevesebb mint egy óra alatt bevisz egy képzeletbeli világba, meglepetéssel valami tanulsággal, és azonnal elgondolkodásra késztet. Ha valaki sajnálja az időt olvasásra, a novella műfaja kifejezetten hasznos lehet számára. Érdeemes néha este, elalvás előtt végigolvasni egy novellát. Ez kikapcsolja – vagy kizökkenti – az agyat, és gyors tükröt tart a szemünk elé. Erre szükségünk van, különösen akkor, ha az életünk állandó rohanás, és nincs időnk arra, hogy megálljunk és kissé eltávolítsuk magunktól az eseményeket, hogy valamelyest külső perspektívából is tudjuk szemlélni az életünket. Ezen a ponton hadd ismétljem bevezető megjegyzésemet: ezt csak azoknak ajánlom, akik rendszeresen olvassák a Bibliát is. Bibliaolvasó embereknek viszont kifejezetten hasznos lehet a novellák olvasgatása. Ilyenkor fontos az átélés és az ítéletalkotás. Engedjük, hogy felkavarjon, kimozdítson bennünket, de a Biblia alapján mondjunk ítéletet is a novella által sugallt értékekről és tanulságokról.

A *regény* hosszabb időre bevon egy képzeletbeli világba. Lassabban éri el a hatást, ez a hatás viszont általában hosszantartóbb. A regény több időt ad az ítéletalkotásra, hatása nem olyan közvetlen, mint a novella esetében. Fontos, hogy regények olvasásakor állandóan éberek legyünk, néha egy időre akár tegyük is le, és imádkozzunk. Legyünk tudatosak egy regény kiválasztásakor, és számoljunk azzal, hogy a regény elolvasása időben és érzelmiileg sokat „vesz el” tőlünk. Persze lehet éppen ez időnk legjobb felhasználása és érzelmeink gazdagodása is. Talán segítség, ha leírom, miért és hogyan olvastam el nemrégiben Umberto Eco egy regényét.

6. Esettanulmány: Umberto Eco: A Foucault-inga

Bár nem tartozik kedvenc könyveim közé, Umberto Eco regénye ebben az esetben azért jó példa, mert hossza, tartalma és az író személye miatt nem olyan könyvről van szó, amit keresztények általában elolvasnak. *Miért olvastam el?* Három fő okom volt rá.

Először is szerettem volna rövid időre kilépni a saját kis világból. Észrevettem, hogy fokozatosan beleszaporodtam a gondolataimba és a körülöttem lévő problémák kezelésébe, nem voltam képes megfelelő távolságot tartani önmagam és lelkipásztori szolgálatom között. Valamit kerestem tehát, ami érzelmileg és gondolati síkon kizökkenthetett. Másodszor, korábbi olvasmányélmények alapján megszerettem Eco művészi tehetségét. Nagy műveltségű ember, írásai esztétikai élvezetet nyújtanak. Van, akinek ezt az élményt az Autó-Motorsport nézegetése vagy a kertészkedés adja, én inkább az írott szövegekben találom meg. Harmadszor, volt missziós céлом is a könyvvel. Keresztény lelkipásztorként ismerni akarom a nemhívó emberek észjárását is. Eco a hitetlenség „pápájaként” általában a hit kérdéseit feszegeti, ezért arra gondoltam, hogy általa közelebb kerülhetek nemhívókhöz.

Volt bennem mégis egy kis bizonytalanság. Az egyik problémám az volt, hogy vajon helyes-e, ha időt szánok a könyv elolvasására. Nincs-e egyéb olyan felelősségem, ami miatt az időmmel való rossz gazdálkodás lenne egy többszáz oldalas könyvet végigolvasni. Ezt könnyen megválaszoltam, mert éppen Angliába utaztam barátaimhoz, ahol szándékom szerint a szolgálat terheit akartam valamelyest kipihenni. Az adott helyzetben a könyv elolvasása éppen az időm és energiám jó felhasználása lehetett. Istent nem akartam kizárni, de Isten jelenlétében erre az időre ki akartam kapcsolni a pásztorlással kapcsolatos felelősségérzetemet. A hosszútávú szolgálat érdekében ezt fontosnak tartottam. Egy lelkipásztornak a szombat megtartása talán éppen abból áll, hogy Isten előtt leteszi a felelősség terheit, és elolvas egy könyvet, aminek a szolgálathoz semmi köze sincsen.

A másik problémám az volt, hogy tudtam, a könyv a mágiáról szól, legalábbis a fülszöveg arra utalt, hogy Eco az „ördögösség” világába kalauzol. Helyes-e, ha keresztényként erről olvasok? Rövid hezitálás után úgy döntöttem, hogy ennek ellenére elolvasom a könyvet. Tudtam ugyanis, hogy Eco valószínűleg inkább nevetségessé teszi a mágiát, hiszen ateista szerzőről van szó. Ez a gondolatom egyébként be is jött: a mágia Eco számára csak a hit metaforája a regényben. (Ezzel kapcsolatban jó, ha tudatosítjuk magunkban: a forma és a tartalom különbözik, és amit elsősorban tartalomnak gondolunk, könnyen lehet, hogy csak a forma része. Így lehet, hogy a mese sokszor a legigazabb történet, a realista alkotás viszont a legnagyobb mese.)

Mi tetszett a könyvben? Ne felejtjük el, hogy minden művészetben van jó! Ha nem tudunk semmilyen jót elmondani egy művészeti alkotásról, valószínűleg elfogultságunk vakított meg bennünket. Ha Eco könyve semmilyen szempontból nem tetszett volna, akkor is el kellene ismernem benne azt, ami érték. A könyv egyébként nem okozott csalódást. Lenyűgözött Eco széleskörű ismerete, nagyon élveztem, ahogy a szimbólumokat és a nyelv eszközeit használta, és megfogott az empátiája az egyik szereplő iránt.

A könyvet összességében mégsem ajánlanám elolvasásra. Mi az, amit elutasítok benne? *A Foucault-inga* a hitetlenség védelme és igazolása. A regény a mágiáról szól, de a mágia – ahogy az előbb mondtam – Eco számára csak a hit metaforája. Eco rólunk, hívókról ír, akár az isteni, akár az ördögi oldalon vagyunk. Nekünk persze nem mindegy, de Eco ügyesen bánik a szimbólumokkal, ezért ő akkor is tud a keresztényekről beszélni, amikor éppen az okkultizmusról ír. Eco arra mutat rá a könyvben, hogy az emberek azért hisznek, mert hiányzik nekik valami. A hívők életérzése valami olyasmi, amit Belbo, az egyik szereplő fogalmaz meg: „És ha nincs kozmikus Terv? Rossz vicc: száműzetésben élni úgy, hogy senki sem űzött el. Egy nem létező helyről.” Azt hiszem Umberto Eco ebben látja a hívők hitvallását.

Szerintem egyébként éppen ez a hitetlenség Achilles-ina. A hitetlenek azt mondják, hogy azért találjuk ki hitünk tárgyait, mert hiányérzetünk van. A hívők erre azt válaszolhatják: éppen fordítva van, azért hiányzik valami, mert elszakadtunk Istentől! A száműzöttség érzése valószínűsíti, hogy tényleg száműzöttek vagyunk. A hiány bizonyítja, hogy – ahogy Eco fogalmaz – van valamiféle kozmikus Terv. Apologetikai szempontból a könyv tehát legalább annyira „kemény dió”, mint amennyire „nyitott ajtó”.

Milyen hatást váltott ki belőlem a regény? A fenti három célt (kizökkenés, esztétikai élmény, missziós célú odafigyelés) elérte a könyv olvasása. Emellett három gondolat fogalmazódott még meg bennem: 1. milyen gazdag az az Isten, aki ilyen tehetséget adott még hitetlen embereknek is; 2. milyen érdekes, hogy még a hitetlennek is állandóan írnia kell a hitről; 3. milyen jó Jézushoz tartozni!

Ezek a gondolatok azáltal születtek meg bennem, hogy *elemezve, imádkozva* olvastam a regényt. Pál hangsúlyozza ezt: „Mindent megvizsgáljatok, ami jó, azt megtartsátok, ami rossz, attól őrizkedjete!” (1 Thesszalonika 5,21-22)

7. A film

A filmek máshogy hatnak ránk, mint az irodalom. A filmeknél *nincs késleltetett, elnyújtott hatás*, mint a könyveknél. Ebben a film műfaja jobban hasonlít a versekre és képzőművészeti alkotásokra, mint a regényekre. Filmnézéskor az érzelmi bevonódás hamarabb megtörténik, mint hogy döntést tudnánk egyáltalán hozni arról, hogy beengedjük-e a hatást vagy sem. A történetbe

nagyon gyorsan bevonódunk, gyorsan éljük át a fikció különböző elemeit, és általában hamar túl is vagyunk rajta. A filmeknek ez a jellemzője ráadásul egyelőre csak erősödik, a filmek egyre gyorsabbak, a régi alkotások kifejezetten vontatottnak tűnnek a maiakhoz képest.

A filmeknél nagyon fontos a *vizuális hatás*. A konfliktusban a párbeszédnek nincs olyan prioritása, mint a színházi drámákban. A vizuális hatások gyakran dominálnak akár a párbeszéddel szemben is. A film ezért direktebb módon hat, mint az irodalom, mely jobban épít a saját képzelőerőnkre, élményvilágunkra, fantáziánkra. Más Harry Pottert nézni, és más olvasni. A film képeket rögzít bennünk. Közvetlenül sokkol, a képzelet nem tompítja vagy erősíti ezt a hatást. Nincs is feltétlenül szükség a képzelőerőnkre, mert a történetet és a karaktereket helyettünk elképzelte már valaki más. Filmek esetében kevesebb idő van szűrésre és mérlegelésre, ami nehéz, mert gyakran nincs elég idő az ítéletalkotásra. A filmek esetében ezért nagyon fontos a válogatás! Ismernünk kell érzékenységünket, és ennek megfelelően szabad csak kitennünk magunkat a filmvászon megjelenő hatásoknak. Érdemes filmnézés előtt imádkozni, hogy Isten védjen meg a nemkívánatos hatásoktól, de tegye nyitottá a szívünket a szükséges hatásokra.

Filmek esetében kritikus a *szex-jelenetek és az erőszak kérdése*. Van, akit a szex-jelenetek, van, akit az erőszak kavarr fel jobban. Fontosak a védőmechanizmusok. Miről van szó? Lehet, hogy nem kell megnézni egy filmet. Ez mindig lehetőség keresztények számára. Ne vessük meg azokat, akik nem néznek meg bizonyos alkotásokat, lehet, hogy adott esetben ez a legbölcsebb választás. Ahogy mondtam: nem vagyunk mindenevők. Az is lehet, hogy a film egy részét nem kell nézni. Sehol nincs olyan törvény, hogy minden filmet végig kell nézni. A tévét ki lehet kapcsolni, a PowerDVD-t be lehet zárni, a moziból ki lehet jönni. Bizonyos jeleneteknél becsukhatjuk a szemünket, vagy félrenézhetünk. De ami a legfontosabb: lehet a film közben is imádkozni, és segítségül hívni az Urat, ha olyan jelenetekhez érkezünk, melyek a szívünk számára nehezek vagy a testünk számára kísértést jelentenek. Nem mindig az a helyes, ha elkerüljük ezeket az élményeket. Ismerjük saját tűréshatárunkat, és ne gondoljuk, hogy mások érzékenysége mindig egybeesik a mi érzékenységünkkel.

Megfontolandónak tartom azok vélekedését, akik szerint *a tévé összességében többet árt mint használ*, és ezért nincs helye otthonainkban. Ha valaki filmet szeretne nézni, sokkal jobb, ha ő dönti el, mit néz meg (ma már rengeteg jó DVD-kölcsönző van), mint ha a műsorszolgáltatók „kényszerítik” válogatás nélküli fogyasztásra. Arról nem is beszélve, hogy a tévé a könnyebb ellenállás felé visz, ezért a jó könyvektől és tartalmas családi beszélgetésektől veszi el az időt. Egyáltalán nem igaz az, hogy a tévé a jól informáltság feltétele. Peter Berger szociológiai tanulmányaiban felhívta a figyelmet arra a tényre, hogy bár sokan a tömegek művelődésének

elősegítését várták a tévétől, ennek éppen az ellenkezője következett be: a tévé lett a butítás legfőbb csatornája. Én inkább azt ajánlom, hogy ha filmet akarunk nézni, imádkozva válasszuk ki, amit nézni fogunk, és inkább menjünk el moziba (közös program), vagy kölcsönözzünk ki DVD-t (demonstrálva, hogy urai vagyunk a helyzetnek).

Filmek értékelésekor is érvényesek a fenti kategóriák. Minden filmben van jó is és rossz is. Minden film elhelyezhető az esztétikai és az erkölcsi skála egy-egy pontján. Vannak esztétikai szempontból kiváló alkotások, melyek erkölcsi szempontból elfogadhatatlanok a számunkra, és vannak erkölcsileg jó értéket képviselő filmek, melyek esztétikai értéke hagy kívánnivalókat maga után. Keresztényekként mindkét mércét vegyük komolyan – akkor is, ha nézünk, akkor is, ha készítünk filmeket.

8. Krisztus értelme

A Biblia Istent az egész világ uraként mutatja be. A Sátán „e világ istene”, de az a világ, amelyiknek istene, valójában Istené. Amikor világi szerzők könyveit olvassuk, vagy világi rendezők filmjeit nézzük, ezt az igazságot éljük meg. Tudatosítjuk magunkban, hogy hívők és nemhívők egyaránt Isten világában élnek, és bár világnézetük befolyásolja őket, problémáik, kérdéseik, élményeik jelentős része azonos. Keresztényekként megvan az az előnyünk, hogy ismerjük már mindkét nézőpontot. Ahogy Pál mondja: „a lelki ember mindent megítél”. A keresztény ember nem csak a lelki dolgokról mond ítéletet, hanem a világ dolgairól is. Az ítéletalkotás ebben az esetben nem ítélezést vagy automatikus elutasítást, hanem bölcs mérlegelést jelent. Bennünk „Krisztus értelme” van – mondja Pál. Éppen ezért fontos, hogy amikor filmeket nézünk vagy könyveket olvasunk, mindig Krisztussal együttgondolkodva tegyük.